

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ

***Анотація.** Статтю присвячено аналізу рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами та його впливу на основні показники їх виробничо-фінансової діяльності та ефективності господарювання.*

***Ключові слова:** оборотні засоби, ефективність, фондооснащеність, урожайність, продуктивність худоби.*

Постановка проблеми. Специфіка сільськогосподарського виробництва, яка обумовлює наявність певних видів матеріальних ресурсів у необхідній кількості в чітко визначений час, вимагає постійного контролю за рівнем забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами на окремих стадіях кругообороту капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних питань забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами та ефективності їх використання присвячені праці таких науковців, як В. Г. Андрійчук [1], В. П. Бечко [2], І. А. Бланк [3], М. Я. Дем'яненко [4], П. П. Матичак [5] та багатьох інших. Проте окремі аспекти впливу забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами на ефективність розвитку галузей с.-г. виробництва вивчені не до кінця та мають ознаки актуальності.

Ціль роботи. Метою дослідження є виявлення впливу забезпеченості сільськогосподарських підприємств Харківської області оборотними засобами на результати їх виробничо-фінансової та господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Традиційно показником, який характеризує забезпеченість сільськогосподарського підприємства засобами виробництва є показник фондооснащеності. За В. Г. Андрійчуком, фондооснащеність виробництва визначається діленням середньорічної вартості

⁶ Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Огійчук М. Ф.

оборотних засобів (оборотного капіталу) на площу сільськогосподарських угідь підприємства [1].

Поруч із цим, як зазначає М. Я. Дем'яненко, при вивченні забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами, їх необхідно розглядати перш за все у співвідношенні із земельними угіддями, а потім вже із врахуванням інших факторів [4].

Для виявлення впливу забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами на основні показники їх розвитку та ефективність господарювання у 2011 році, нами проведене статистичне групування 180 великих та середніх сільськогосподарських підприємств Харківської області, що мають статус юридичної особи і діяльність яких суттєво впливає на загальні показники регіону в цілому.

Отримані результати свідчать про те, що у 2011 році на 1 га с.-г. угідь у середньому по обстеженим підприємствам припадає 5827,0 грн. оборотних засобів. Позитивним моментом є тенденція по зростанню даного показника у динаміці за 2005-2011 рр. Так, у 2011 р. він перевищує аналогічний показник 2005 р. на 3955,7 грн. (3,2 р.), 2008 р. на 1961,4 грн. (50,7%) та 2010 р. на 1780,9 грн. (44,0%). Слід зазначати, що дані зміни відбулися передусім за рахунок зростання середньорічної вартості оборотних засобів, тому що площа с.-г. угідь обстежених підприємств у досліджуваному періоді суттєво не змінилася.

Охарактеризуємо деякі показники розміру та ефективності діяльності досліджуваних сільськогосподарських підприємств (таб.1). Як показують дані, із зростанням величини оборотних засобів з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, збільшуються обсяги виробництва валової продукції: найбільше її вироблено (37848,2 тис. грн. у середньому на одне підприємство) підприємствами VI аналітичної групи, у яких забезпеченість оборотними засобами складає 7360,6 грн. на 1 га с.-г. угідь.

Групування сільськогосподарських підприємств Харківської області за забезпеченістю оборотними засобами на 1 га с.-г. угідь у 2011 р.

Розрахункові показники	Групи підприємств за величиною оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грн.							Всього або в середньому
	I. До 1500	II. 1501- 2000	III. 2001- 2300	IV. 2301- 4000	V. 4001- 6000	VI. 6001- 10000	VII. Понад 10000	
Кількість підприємств у групі	8	17	18	55	40	25	17	180
<i>У середньому по групі:</i>								
Забезпеченість оборотними засобами на 1 га с.-г. угідь, грн.	1262,4	1753,1	2143,9	3112,7	4935,4	7360,6	24576,7	5827,3
Валова продукція сільського господарства у постійних цінах 2010 р., тис. грн.	6525,9	11238,1	13214,6	16535,4	17123,5	37848,2	18503,2	17284,1
<i>у тому числі:</i>								
рослинництва	5124,9	7315,0	8278,6	12135,9	12812,0	29707,4	15783,0	13022,4
тваринництва	1401,0	3923,2	4936,0	4399,4	4311,5	8140,8	2720,2	4261,7
Чистий дохід (виручка від реалізації) продукції, тис. грн.	6867,2	9342,3	11003,6	16886,3	17015,2	43292,6	35981,8	20055,6
<i>у тому числі:</i>								
рослинництва	5708,3	7374,1	8252,2	13074,6	12952,9	33244,9	31996,3	16086,2
тваринництва	1159,0	1968,3	2751,4	3811,6	4062,3	10047,7	3187,2	3855,3
Площа с.-г. угідь, га	3222,6	3643,7	3166,1	4071,1	4012,5	7149,3	4122,6	4198,3
<i>у т.ч. рілля</i>	2600,4	3162,2	2923,8	3888,4	3831,5	7105,8	4054,4	3938,1
Чистий прибуток на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.	254,0	326,7	408,4	781,1	791,5	628,7	3704,2	984,9
Рівень рентабельності, %	3,1	15,9	20,5	27,9	19,2	30,2	65,9	26,1

Джерело: розраховано автором за даними зведеної річної звітності сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс) та ф. 50 с.-г.

Дана тенденція також прослідковується і по обсягах реалізації товарної продукції, однак чітко видна ситуація, за якої показники валового виробництва та реалізації продукції у підприємствах VII аналітичної групи, у яких на 1 га с.-

г. угідь у середньому припадає 24576,7 грн. оборотних засобів, суттєво нижчі за показники VI групи.

Найбільші за розміром с.-г. угідь підприємства зосереджені у VI аналітичній групі, середня площа склала 7149,3 тис. га. Аналізуючи площу с.-г. угідь досліджуваних підприємств, слід відмітити, що у всіх групах вона є середньою за розмірами (середня площа 4198,3 га) і чіткої тенденції її залежності від забезпеченості оборотними засобами не виявлено.

Поруч із цим, таб. 1 свідчить про чіткий взаємозв'язок між забезпеченістю оборотними засобами та показниками ефективності господарювання. Так, із збільшенням оборотних засобів відбувається зростання суми чистого прибутку із 254,0 грн. на 1 га у I аналітичній групі до 3704,2 грн. на 1 га у VII аналітичній групі. Це обумовило зростання показника рентабельності, найвище значення якого зафіксоване у VII аналітичній групі у розмірі 65,9%.

З метою виявлення впливу наявності оборотних засобів на окремі галузі с.-г. виробництва, проаналізуємо, як же впливає забезпеченість оборотними засобами на ефективність розвитку рослинництва (таб. 2).

Аналіз таб. 2 дозволяє зробити висновок про залежність урожайності основних сільськогосподарських культур від забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами. Так, із зростанням обсягів оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, урожайність зернових та зернобобових зросла із 26,8 ц/га у I аналітичній групі до 47,6 ц/га у VII аналітичній групі. Дещо інша тенденція по урожайності соняшника: ріст урожайності прослідковується із 21,3 ц/га у I аналітичній групі до максимального значення 28,1 ц/га у VI аналітичній групі, однак у VII групі даний показник зменшується і становить 26,2 ц/га. Урожайність цукрових буряків стрімко зростає із I до IV груп, потім поступово зменшується і набуває максимального значення також у VII групі - 303,2 ц/га.

Вплив забезпеченості оборотними засобами с.-г. підприємств Харківської області на ефективність галузі рослинництва

Розрахункові показники	Групи підприємств за величиною оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грн.							Всього або в середньому
	I. До 1500	II. 1501-2000	III. 2001-2300	IV. 2301-4000	V. 4001-6000	VI. 6001-10000	VII. Понад 10000	
Урожайність (ц/га):								
-зернових та зернобобових	26,8	32,8	32,9	36,9	41,8	41,4	47,6	37,2
-соняшнику	21,3	18,6	24,8	26,5	26,1	28,1	26,2	24,5
-цукрових буряків	133,0	184,9	245,0	292,0	281,8	273,0	303,2	244,7
Прибуток з розрахунку на 1 га посівів (грн.):								
-зернових та зернобобових	252,62	401,02	264,16	364,05	306,37	1182,99	1262,82	576,29
-соняшнику	1674,79	1125,32	2326,76	2421,31	1823,92	2504,67	5056,85	2419,09
-цукрових буряків	-1147,52	-146,69	2157,24	1247,06	499,77	1894,49	-826,15	525,46
Рівень рентабельності рослинництва, %	24,6	25,0	32,3	27,3	17,9	39,1	58,4	32,1
Рівень рентабельності %:								
-зернових та зернобобових	11,6	18,2	11,6	13,8	10,0	32,4	35,4	19,0
-соняшнику	61,1	39,4	60,1	52,4	49,9	67,7	76,4	58,2
-цукрових буряків	-23,0	-2,9	35,1	21,7	7,7	28,6	-29,5	5,4

Джерело: розраховано автором за даними зведеної річної звітності сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс) та ф. 50 с.-г.

Середній рівень рентабельності рослинництва становить 32,1%, що є досить високим показником, при цьому найбільше його значення досягнуто у с.-г. підприємствах, що увійшли до складу VII аналітичної групи, де середній рівень забезпеченості оборотними засобами сягає 24576,7 грн. на 1 га с.-г. угідь. Рентабельність зернових та зернобобових також найвища у VII групі і становить відповідно 35,4% і 76,4%.

Ситуація по цукровому буряку чітко підкреслює негативний аспект наявності «заморожених» або не використовуваних оборотних засобів у великих обсягах та неефективності їх використання: при тому, що

рентабельність цукрових буряків у VI групі підприємств складає 28,6%, у підприємствах VII групи рівень збитковості склав 29,5%.

Забезпеченість оборотними засобами також неминує впливає на ефективність розвитку галузі тваринництва (таб. 3). В середньому по області тваринництво є збитковим, середнє значення рівня збитковості складає 8,9%. Дана картина є типовою на фоні всеукраїнських тенденцій різкого скорочення поголів'я та відсутності інвестицій у тваринницьку галузь.

Таблиця 3

Вплив забезпеченості оборотними засобами с.-г. підприємств Харківської області на ефективність галузі тваринництва

Розрахункові показники	Групи підприємств за величиною оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грн.							Всього або в середньому
	I. До 1500	II. 1501-2000	III. 2001-2300	IV. 2301-4000	V. 4001-6000	VI. 6001-10000	VII. Понад 10000	
Річна продуктивність ВРХ (по молочному стаду), кг	2448	3195	3223	4505	4962	5292	4877	4072
Середньодобові прирости живої маси, г:								
-ВРХ	238	355	395	460	490	529	364	404
-свиней	233	214	289	299	367	446	269	302
Прибуток з розрахунку на 1 гол. худоби (грн.):								
-молочного стада	85,11	514,83	1147,21	1660,23	3535,44	2297,98	2377,57	1659,77
-ВРХ на вирощуванні та відгодівлі	-453,53	-1206,59	-952,01	-855,67	-883,17	-935,87	-240,34	-789,60
-свиней на вирощуванні та відгодівлі	-402,07	-2063,76	-570,98	-191,23	-491,92	2082,62	-788,80	-941,63
Рівень рентабельності тваринництва, %	-18,2	-18,4	-10,0	-2,2	8,5	-20,8	-0,9	-8,9
Рівень рентабельності, %:								
-молока	1,4	5,7	14,6	14,1	29,4	15,0	19,0	14,2
-приросту ВРХ	-42,3	-50,1	-43,9	-34,5	-35,8	-32,4	-14,5	-36,2
-приросту свиней	-32,3	-63,6	-30,6	-13,1	-25,2	-44,4	-35,6	-35,0

Джерело: розраховано автором за даними зведеної річної звітності сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс) та ф. 50 с.-г.

Для найбільшої за кількістю підприємств IV аналітичної групи рівень рентабельності молока склав 14,1%, збитковість приросту ВРХ – 34,5%,

приросту свиней – 13,1%. Найвищою рентабельність виробництва молока є у підприємствах V групи і складає 29,4%.

Вирощування ВРХ та свиней є збитковим абсолютно для всіх 180 підприємств, однак найменш збитковим приріст ВРХ є у найбільш забезпеченій оборотними засобами VII групі(-14,5%), приріст свиней – у найоб'ємнішій за кількістю підприємств IV аналітичній групі (-13,1%). Це підкреслює вплив забезпеченості матеріаломісткого тваринництва оборотними засобами, виробничим запасами передусім, на рівень його ефективності.

Висновки. Проведені нами дослідження довели, що показники ефективності розвитку галузей досліджених сільськогосподарських підприємств залежать від рівня забезпеченості їх оборотними засобами.

З метою його підвищення пропонуємо відроджувати нормування оборотних засобів і оптимізувати їх розміри у порівнянні із основними засобами, залучати короткострокове кредитування як основне джерело покриття мінімальної потреби у оборотних засобах, підвищувати ділову активність підприємств шляхом недопущення великих сум дебіторської заборгованості, посилювати внутрішньогосподарський контроль за збереженням виробничих запасів.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене/ В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Бечко В. П. Ефективність використання оборотних засобів суб'єктів господарювання аграрної галузі/В. П. Бечко//Економічний простір. – 2010. - № 41. – С. 203-211.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс/И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
4. Демьяненко Н. Я. Повышение отдачи оборотных средств колхозов/Н. Я. Демьяненко. – К.: Урожай, 1988. – 112 с.

5. Матичак П. П. Управління оборотними засобами підприємства: практичний аспект/П. П. Матичак, Т. В. Соломатіна//Економічні науки: Вісник ХНАУ. – Х., 2010. - № 6. –С. 57-63.

***Аннотація.** Стаття посвячена аналізу уровня обеспеченности сельскохозяйственных предприятий оборотными средствами и его влияния на основные показатели их производственно-финансовой деятельности и эффективности хозяйствования.*

***Ключевые слова:** оборотные средства, эффективность, фондооснащенность, урожайность, продуктивность скота.*

***Summary.** The article is devoted to the analysis of the provision level of the agricultural enterprises with floating assets and its influence on the main indices of their industrial and financial activity and the efficiency of their management.*

***Key words:** floating assets, efficiency, stock provision, crop capacity, livestock productivity .*

УДК 336.71:330(477)

*Вдовенко Л.О.,
кандидат економічних наук, доцент
Вінницький національний аграрний університет*

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** В статті аналізується діяльність комерційних банків як основних фінансових посередників, що сприяють вільному переливанню капіталів в економіці. Сьогодні активність комерційних банків повинна спрямовуватись на кредитне забезпечення стратегічно важливої галузі – сільського господарства*

***Ключові слова:** комерційний банк, кредитне забезпечення, прострочені кредити, кредитна система, банківська система, кредитна політика*

Розвиток ринкових відносин неможливий без ефективно функціонуючого банківського сектору, завдяки якому реалізуються зв'язки між всіма учасниками і складовими частинами господарського механізму економіки держави. Адже саме комерційні банки є центрами фінансової системи, які зосереджують фінансові ресурси вкладників і відкривають можливості доступу до джерел позичених ресурсів позичальникам, тим самим сприяючи розвитку реального сектора економіки.